

Відновлення дискусії про наслідки чорнобильської катастрофи для здоров'я населення.* *Стаття Еда Холта.*

Суперечки, що точаться довкола справжніх наслідків та хвороб, спричинених радіоактивними викидами внаслідок катастрофи на Чорнобильській атомній електростанції у 1986 році, розгорілися знову слідом за публікацією про нове дослідження.

Після виявлення підвищеної частоти вроджених вад розвитку в одному з регіонів, що найбільше постраждав внаслідок аварії на Чорнобильській атомній електростанції, було зроблено заклики щодо продовження всебічних досліджень довготермінових наслідків цієї аварії для здоров'я населення.

За даними дослідження, проведеного Володимиром Вертелецьким** з університету Південної Алабами (штат Алабама, США), було виявлено підвищену частоту вроджених вад розвитку в одній з областей України, яка постраждала внаслідок аварії на ЧАЕС. Володимир Вертелецький вважає, що зростання частоти вроджених вад може бути зв'язане з постійним впливом низьких доз радіації.

Опубліковані у журналі „Pediatrics” дані дуже відрізняються від результатів масштабного, однак дуже розкритикованого дослідження, що проводилося ВООЗ та іншими організаціями у 2005 році, яке не виявило жодних доказів підвищеного ризику вроджених вад розвитку на забруднених територіях. За результатами свого дослідження, Володимир Вертелецький вважає, що твердження, ніби вроджені вади не мають зв'язку з Чорнобильською катастрофою, потрібно переглянути. У своєму інтерв'ю журналу „Lancet” він сказав: „Згідно з офіційною позицією, Чорнобильська катастрофа та вроджені вади не пов'язані між собою. Цю позицію потрібно переглянути”.

Вибух на четвертому енергоблоці Чорнобильської атомної електростанції у квітні 1986 року став найстрашнішою атомною катастрофою у світі. За даними ВООЗ, загальна кількість радіоактивних викидів від цього вибуху у 200 разів перевищила сукупну радіоактивність від вибухів атомних бомб, скинутих на Хіросіму та Нагасакі. Внаслідок вибуху та пожеж на ЧАЕС в повітря піднялася величезна радіоактивна хмара, що поширилася над Європою, а 350 000 людей довелося евакуювати з прилеглих до атомної станції територій.

„Згідно з офіційною позицією, Чорнобильська катастрофа та вроджені вади не пов'язані між собою. Цю позицію потрібно переглянути...”

ООН, ВООЗ, Міжнародна агенція з атомної енергетики та інші структури спільно з урядами Росії, Білорусії та України провели Чорнобильський форум з метою проведення масштабного дослідження наслідків аварії, результати якого були опубліковані у 2005 році.

Відповідно до згаданого дослідження, з наслідками аварії безпосередньо пов'язані лише 56 смертей (47 ліквідаторів аварії та 9 дітей, що померли від раку щитовидної залози), а очікувана кількість віддалених у часі від вибуху смертей становить 4 000. На забруднених внаслідок аварії територіях не було виявлено доказів підвищеного ризику вроджених вад розвитку чи інших порушень репродуктивної сфери.

*Wladimir Wertelecki. Malformations in a Chornobyl-Impacted Region. Pediatrics published online March 22, 2010; p.836-843.

<http://pediatrics.aappublications.org/cgi/reprint/125/4/e836?maxtoshow=&hits=10&RESULTFORMAT=&fulltext=Malformations+in+a+Chornobyl-Impacted&searchid=1&FIRSTINDEX=0&sortspec=relevance&resourcetype=HWCIT>

До публікації були включені дані ВООЗ, згідно з якими в Білорусії, південний кордон якої знаходиться за 30 кілометрів від Чорнобиля, і територія якої була значно забруднена радіоактивними викидами внаслідок аварії, хоча й спостерігалось зростання частоти вроджених вад розвитку у 1986-1999 роках, проте воно відмічалось як на забрудненій, так і на незабрудненій території.

Однак це дослідження різко розкритикували інші організації, які стверджували, що смерті внаслідок аварії та її майбутні наслідки для здоров'я населення були дуже недооцінені, а до публікації увійшли лише вибрані дані.

Альтернативні дослідження суперечили деяким результатам Чорнобильського форуму, вказуючи на те, що наслідки катастрофи для здоров'я населення були набагато тяжчими. Одне з них під назвою „Інший звіт про Чорнобиль” було опубліковане у 2006 році британськими науковцями Яном Фаірлі та Девідом Самнером та організоване німецькою Партією зелених, що входить до складу Європейського Парламенту. Воно показало невизначеність ситуації довкола впливу низьких доз радіації та внутрішнього опромінення внаслідок вдихання радіонуклідів з повітрям та їх споживання з продуктами харчування.

Дослідження Вертелецького сконцентроване на Рівненській області України, яка знаходиться приблизно за 200 кілометрів від Чорнобильської АЕС. Північна частина області, Полісся, класифікована як регіон „значно постраждалий” внаслідок катастрофи, де ґрунти, а також продукти харчування все ще містять низькі дози радіоактивного цезію-137.

У процесі дослідження у Рівненській області в 2000- 2006 рр., яке охопило 96 438 новонароджених було виявлено, що частота деяких вроджених вад значно перевищує середні європейські рівні. Так, 22 з 10 000 дітей в області народжувалися з вадами невральної трубки порівняно з середнім європейським рівнем 9 на 10 000 новонароджених.

Частота цих вад була ще вищою у поліських районах, де становила 27 на 10 000. У Поліссі було також відмічено вищу, ніж в іншій частині області, частоту мікроцефалії та мікрофтальмії. Частота мікроцефалії у поліських районах становила 3,7 випадків на 10 000 новонароджених, тоді як на решті території області цей показник відповідав 1,3 на 10 000. Крім того, у Поліссі частота мікрофтальмії дорівнювала 1,8 на 10 000 новонароджених у порівнянні з лише 0,4 на 10 000 в іншій частині області.

Однак Вертелецький зауважує, що на основі цього дослідження не можна стверджувати, що вплив радіації є визначальною причиною вроджених вад. При проведенні дослідження бракувало даних про вживання алкоголю під час вагітності та склад раціону харчування матерів, що проживають в області, наголошує він. Обидва фактори є ключовими для розуміння причин вроджених вад, оскільки вплив алкоголю на плід у пренатальному періоді та дефіцит фолатів під час вагітності може призвести до обох типів вроджених вад.

Вживання алкоголю досить поширене явище в Україні, а загалом низькі стандарти життя для значної кількості населення також означають бідний раціон харчування. „Алкоголь та дефіцит фолатів – це фактори, що спричиняють значну кількість вроджених вад. Дефіцит фолатів у поєднанні з іонізуючою радіацією здатний примножити ризики вроджених вад, або, принаймні, значно їх підвищити. Алкоголь є причиною виникнення мікроцефалії. Мікроцефалію може спричинити й іонізуюча радіація. А в результаті поєднаної дії цих чинників негативний вплив може посилюватися”, - говорить В. Вертелецький.

„Дані (про вплив негативних факторів на плід під час пренатального періоду та кількість фолатів у раціоні харчування матері) були для нас недоступні. Тому довести, що той чи інший фактор або сукупний вплив цих факторів спричиняє вроджені вади – це справа доступності ресурсів. Але ключовим є те, що цим вродженим вадам можна запобігти”.

Він додає, що дослідження можливих наслідків впливу радіації, які проводилися до цього часу, зосереджувалися на впливі зовнішнього опромінення на прилеглих до Чорнобиля територіях, а не на інших його формах. „Моделі, що використовувалися дотепер, в основному зосереджені на рівнях зовнішнього опромінення, наприклад, допустимих його рівнях у повітрі та ступенів їх перевищення тощо. Тому на даний час вимагає вивчення внутрішнє опромінення, тобто вміст радіонуклідів у продуктах харчування, в тому, що споживається з їжею, водою чи отримується під час дихання з повітря”, - вважає Вертелецький.

Коли „Lancet” зв'язався з ВООЗ з приводу дослідження Вертелецького та його явних протиріч з результатами дослідження, яке проводилося Чорнобильським форумом, там заявили, що

підтримують ініціативи з проведення нових досліджень, однак дотримуються власних результатів, опублікованих у 2005 році. Ігор Поканевич, керівник представництва ВООЗ в Україні, сказав для „Lancet”: „Зроблені Чорнобильським форумом висновки, базувалися на даних, зібраних в результаті дослідження. Ми виявили, що ця катастрофа найімовірніше не призведе до значних наслідків, які могли б спричинити зростання частоти вроджених вад. Однак наші висновки не збігаються з висновками д-ра Вертелецького. Ми не стверджуємо, що він неправий, або, що він має рацію. Ми лише заявляємо, що наші дані відрізнялися від його, і наші висновки були відмінними. Ймовірно, у нього був доступ до даних, до яких у нас доступу не було.”

Поканевич говорить, що метод Вертелецького відрізняється від методу, застосованого у дослідженні ВООЗ, і його висновки базуються на дослідженні визначеної території в межах однієї області, а не на загальнонаціональному рівні. „Ми звичайно ж підтримуємо подальші дослідження цієї проблеми та будь-які зусилля, спрямовані на запобігання вродженим вадам розвитку. Але для порівняння результатів дослідження необхідне використання однакової методології», - сказав він.

Як місцеві, так і міжнародні дослідження довготермінових наслідків чорнобильської катастрофи гальмуються через проблеми в галузі охорони здоров'я постраждалих країн, включаючи недостатнє фінансування, нерозвинену інфраструктуру та відсутність досвіду у місцевих спеціалістів щодо епідеміології хронічних захворювань.

„Широкі маси населення в Україні почуваються ображеними, коли чують, що найбільша загроза для здоров'я – це радіофобія”

Вертелецький також критично ставиться до зроблених Чорнобильським форумом заяв про те, що однією з найбільших небезпек для здоров'я людей після вибуху на Чорнобильській АЕС була радіофобія, а не реальні хвороби внаслідок катастрофи. У публікації Форуму говорилося: „Вплив Чорнобильської аварії на психічне здоров'я – це на сьогодні найпоширеніша шкода здоров'ю населення, спричинена аварією.” Тут малося на увазі те, що психологічні наслідки катастрофи призвели до ігнорування деякими людьми заборони збирати харчові продукти на забруднених територіях, до схильності зловживати алкоголем та тютюнопаління та незахищених, нерозбірливих ставових стосунків, а така поведінка вважалася дослідниками не менш шкідливою, ніж вплив Чорнобиля.

Але Вертелецький вважає, що такі заяви загальмували подальші дослідження. „Широкі маси населення в Україні почуваються ображеними, коли чують, що найбільша загроза для здоров'я – це радіофобія (постійна тривога з приводу радіаційної небезпеки) та страх захворіти внаслідок чорнобильської аварії. Такі заяви можуть надовго заморозити джерела фінансування інших досліджень”, - говорить він.

Міністерство охорони здоров'я України та управління охорони здоров'я Рівненської обласної державної адміністрації відмовилися надати коментарі, коли з ними зв'язався журнал „Lancet”. Однак, Вертелецький стверджує, що адміністрація Рівненської області виявляє готовність до сприяння розвитку міжнародного партнерства для проведення досліджень у регіоні. Україна продовжує витрачати 5-7% свого внутрішнього валового продукту на потреби, пов'язані з Чорнобилем, включаючи охорону здоров'я. Постраждалим внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС надається низка пільг, а статус особи, чиє здоров'я постраждало внаслідок цієї аварії, українська влада надала 2,4 млн. українців, в тому числі понад 400 000 дітей.

Вертелецький вважає, що найважливішим завданням на даний час є розпочати широкомасштабні дослідження з метою виявлення причин вроджених вад розвитку в регіоні та для їх попередження. „Чорнобиль – це величезна трагедія, і зараз необхідно робити все можливе для запобігання вродженим вадам розвитку”, - сказав він.

** Володимир Вертелецький- професор педіатрії і медичної генетики університету Південної Алабами (США), міжнародний координатор і голова Наглядової Ради МБФ «ОМНІ- мережа для дітей» .

E- mail: rivneomni@gmail.com

МБФ «ОМНІ-Мережа для дітей»- міжнародна неприбуткова організація, основною метою якої є запобігання вродженим вадам розвитку.